

De machtigen kennen geen trouw Guldensporenrede 2001

(Mechelen, Zomergem)

prof. Matthias E. Storme
hoogleraar KU Leuven
voorzitter Verbond der Vlaamse Academici

Hoogedelgestreng Heer burgemeester,
Hoogedelgestreng dames en heren vertegenwoordigers des volks op alle niveaus,
Waarde landgenoten,
Waarde buitenlandse vrienden,
Welkom, en dank mij het woord te geven

Welkom ook heren van de Staatsveiligheid,
ook als U mij liever het woord niet zou geven.

11 juli en de elfdaagse aanloop naar die dag vormen een moment om te herdenken en te h er-denken, om te danken en vooruit te denken.
Het is een moment om ons te bezinnen over het verleden en de toekomst van onze natie.
Met de woorden van Anton van Wilderode :

*De laatste dag de zevende is heilig,
is voorbestemd om de verworven orde
zonder verwondering gewoon te worden,
is met gevoelens van geluk bezonnen
vooruitzien naar de tekens van de toekomst.
Naar Vlaanderen nog ver maar al begonnen.*

(De zeven dagen)

Het is ook een moment om zich te bezinnen over enkele ondergewaardeerde deugden :
dankbaarheid, fierheid, moed, standvastigheid, respect, en vooral trouw.
Want, naar het woord van Rodenbach:

*De eerste deugd des Vlaming was de Trouwe
En in de Trouwe, in al haar waarheid verstaan
Ligt alle deugd en grootheid besloten*

1. Trouw aan onze symbolen

11 juli is een dag om even stil te staan, geschaard rond ons symbool, de Vlaamse leeuw.

Ik zeg het vandaag met des te meer nadruk, nu (eer)gisteren De Standaard¹ - niet toevallig de Standaard - er nog voor pleitte dit symbool te veranderen, "omdat het bij te veel buitenlandse opinieleiders negatieve interpretaties oproept, te agressief is en te veel gericht op het verleden". In een grote internationale studie werd namelijk zo'n uitlating geregistreerd. Voor dit soort onderzoeksresultaten hebben we natuurlijk dure internationale studies nodig. Is er een nationaal symbool dat niet naar het verleden verwijst, tenzij dan misschien bij een natie zonder verleden? Zijn de symbolen van andere naties vredelievender: de Waalse en Franse haan, de Welshe draak, de Berlijnse beer, de Amerikaanse, Russische of Mexicaanse adelaar, de Schotse, Nederlandse, Luxemburgse, Noorse, Deense, Zweedse, Finse, Beierse, Tsjechische en zelfs Belgische leeuw² ? Schotland heeft zelfs een tweede zeer uitnodigend symbool: de distel. Schotland heeft desondanks een uitstekend imago, omdat de Schotten zelfbewust hun land, hun verleden en hun troeven uitdragen, daarbij geholpen door hun overheid en media.

Anderzijds kan ik alleen maar beamen dat de leeuw te agressief is in verhouding tot de wijze waarop de Vlamingen zich als natie gedragen, en we daarom misschien een zachtaardig symbool moeten kiezen, dat beter bij onze "volksaard" past. Een schaap misschien ? Een gele vlag met een zwart schaap ? Of gezien de aard van sommige leiders een teddybeer ? Een bruine teddybeer op een leeg gouden veld, al dan niet met rode traantjes ?

Neen, laten we creatief met onze leeuw omgaan, maar met respect, en hem niet verloochenen, omdat hij symbool staat voor onze ontvoogdingsstrijd.

2 Trouw aan het verleden - dankbaarheid

De deugd der trouw omvat ook trouw aan het verleden dat ons heeft getekend en dus betekenis geeft, en deze trouw behelst vooreerst dankbaarheid. Want 11 juli is een dag om vooruit te zien, maar ook om even om te zien vanwaar wij komen, om te zien in verwondering en dankbaarheid

Vlaanderen van vandaag is iets wat we gekregen hebben, met zon- en schaduwzijden. We hebben er zelf niet veel verdienste aan, het meeste is gedaan door zij die voor ons kwamen.

Als ik benadruk dat de geschiedenis op de eerste plaats een reden is voor dankbaarheid, dan doe ik dat omdat men vandaag de dag blijkbaar niet meer over geschiedenis mag spreken of het moet zijn om er "lessen uit te trekken". En daarmee bedoelt men natuurlijk : om er politieke munt uit te slaan voor het heden.

¹ De Standaard 7 juli 2001, http://www.standaard.be/nieuws/binnenland/index.asp?doctype=detail.asp&ArticleID=DST06072001_003

² Wie nog overheidswapens zoekt met een leeuw op, kan die bv. vinden via <http://search.freefind.com/find.html?id=313320&pageid=r&mode=ALL&query=lion> (met meer dan 1000 treffers). De leeuw is historisch meer bepaald een teken van onafhankelijkheid ten aanzien van het centrale gezag (de keizer, waarbij keizersgetrouwe landen een arend voerden).

Natuurlijk moeten we lessen trekken uit de geschiedenis, maar is onze eerste plicht toch niet om gewoon, zonder bijgedachten, zonder de geschiedenis te instrumentaliseren, dankbaar te gedenken, al wie - aan welke zijde ook - zich heeft ingezet voor zijn volk en zijn gemeenschap.

Lessen trekken uit de geschiedenis is overigens nog iets anders dan de geschiedenis te misbruiken voor verdachtmakingen vandaag door associatie met dingen uit het verleden, die dan nog enkel worden bekeken vanuit sommige gevolgen die ze hadden. Deze retroactieve verdachtmaking³ is een van de vormen van de terreur van de *political correctness*. De geschiedenis is nooit te reduceren tot het ene gevolg dat men er op die manier probeert uit af te leiden. De complexiteit van het verleden is steeds groter dan wat wij ervan gemaakt hebben. Mensen en dingen in het verleden kunnen dan ook niet worden herleid tot hun rol als voorlopers van iets wat later is gebeurd, waarbij sommigen met het "geluk en gelijk van de later geboren" ⁴ de geschiedenis misbruiken.

En als we toch lessen kunnen trekken uit onze geschiedenis, dan is het ook dat Vlaanderen niet welvarend is geworden door zichzelf te verliezen en speelbal te worden van vreemde bezetters;

- dat Vlaanderen zoals vele andere volkeren welvarend is geworden door uit de hele wereld nieuwe dingen mee te brengen, maar tegelijk te weren wat ons niet vooruithelpt;
- dat Vlaanderen herwonnen werd door de erkenning van territoriale grenzen;
- dat Vlaanderen er bovenop is gekomen door ethische waarden als hard werken, spaarzaamheid, stevige gezinnen, een veeleisend onderwijs, toen volksverheffing en cultuuroverdracht geen loze woorden waren⁵.

Als wij hier vandaag de slag van 1302 herdenken, dan gaat het uiteindelijk niet om wat er die elfde juli 1302 in de modder van Groeninge is gebeurd⁶.

Wat wij vieren is uiteindelijk wat op grond van het herdenken daarvan in de negentiende en twintigste eeuw is gebeurd. Wat wij vieren, is dat dat herdenken gedurende 150 jaar een belangrijke rol heeft gespeeld in de ontvoogding van ons volk. Wij vieren dat de Vlaamse Beweging er onder meer door het dat herdenken in is geslaagd dit volk terug te doen herleven, het terug een gezamenlijke identiteit en zelfrespekt te geven.

Daarvoor is ook een woord van dankbaarheid op zijn plaats in deze tijden van ondankbaarheid⁷ - de ondankbaarheid van nieuwe rijken die hun afkomst verloochenen.

³ De term komt van J.M. DOMENACH, "La suspicion rétroactive", in *Catholica* 1995, (57) 60.

⁴ De uitdrukking komt van Helmut Kohl.

⁵ ter vergelijking: in "De groeipuistjes van Vlaanderen", *de Standaard* 5 mei 2001, stelt D.J. EPPINK: "Ik ben Vlaming noch katholiek, maar het mag gezegd dat de welvaart die Vlaanderen nu beleeft onder andere een product is van de Vlaamse ontvoogding en de discipline van het katholieke onderwijs" (zie http://www.standaard.be/r.asp?ID=DSS05052001_002&p=/standpunt/opinie/).

⁶ Vgl. mijn tekst "De verhouding tussen een beweging en haar geschiedenis - een bewogen verhouding?" Toespraak bij de uitreiking van de Visser-Neerlandiaprijs aan de Vereniging voor Wetenschap en het tijdschrift Wetenschappelijke Tijdingen, Gent 14 november 1998, *TEKOS (Teksten, commentaren en studies)* nr. 93 (1999), p. 8-12; ook op <http://www.storme.be/WT.html>.

Vlaanderen is vooral welvarend geworden omdat het er in de laatste 150 jaar in is geslaagd zijn taal te bewaren en zijn kulturele identiteit te herwinnen.

Door vele tekens en gebeurtenissen uit het verleden zijn wij getekend tot Vlamingen en krijgt ons bestaan in gemeenschap mee daardoor betekenis. Een ware democratie vereist ook een beleving van die tekens, ook wanneer dit niet lijkt te beantwoorden aan een bepaalde - verkeerde - idee van tolerantie⁸.

3. Trouw aan onze gemeenschap, fierheid en zin voor onafhankelijkheid.

Ook in de eenentwintigste eeuw is kulturele samenhang - "gemobiliseerde identiteit" - een faktor van welvaart⁹, Kulturele schizofrenie of gebrek aan identiteit een oorzaak van slecht presteren.

De toekomst is aan gemeenschappen die erin slagen om zowel de kulturele samenhang naar binnen - met behoud van ieders vrijheid - te bevorderen als de inter-kulturele uitwisseling naar buiten.

Zoals André Demedts het zei bij de uitreiking van de erepenning van de Marnixring aan Anton van Wilderode op 17 oktober 1981 :

“Liefde tot het eigen volk is bij de Vlaamse voortrekkers, de onbaatzuchtige, de echte, altijd met belangstelling voor andere volkeren en culturen samengegaan (...).”

Ik zou eraan toevoegen : het toenemende provincialisme van de Vlamingen vandaag is juist het gevolg van het afnemende nationalisme en dus afnemende internationalisme, dat door een leeg mondialisme wordt vervangen.

Demedts ging verder in 1981 :

“Noem nog een volk dat als het Vlaamse zo open staat voor alles wat in het buitenland de aandacht verdient. De liefde tot het eigen volk, die volgens Vondel ieder rechtgeaard mens aangeboren wordt, verbreedt zich bij ons tot belangstelling en genegenheid voor alle volkeren. Maar in die gevoelens bewaren wij de rangorde van de waarden zoals het behoort, zo zakelijk nuchter, zo gewoon en diepzinnig uitgedrukt als in het volkssprekwoord: “Het hemd is nader dan de rok” “.

⁷ Zie daarover onder meer A. FINKIELKRAUT, *L'ingratitude: conversation sur notre temps*, Gallimard Paris 1999, Ned. vertaling *Ondankbaarheid: een gesprek over onze tijd*, Contact Amsterdam 2000.

⁸ Ik parafraseer hiermee H. DE DIJN, “Nieuwe politieke cultuur heeft levensbeschouwing nodig”, *Ons erfdeel* 2000, (347) 352.

⁹ Zie o.m. mijn bijdrage "Over het politiek, economisch en kultureel belang van een welbegrepen kulturele samenhang en zelfvertrouwen", in P. DE ROOVER & E. PONETTE (red.), *Hoe Vlaams zijn de Vlamingen ? Over identiteit*. Davidsfonds Leuven 2000, p. 117-123, ook (verkort) in *Vivat Academia* 1999 nr. 104, sept. 1999 / 3 p. 1-6.

Ik zal deze uitdrukking en deze woorden van Demedts maar niet omzetten in een hedendaagse slogan, noch tot de mijne maken, of ik riskeer vandaag de dag korrektioneel te worden vervolgd door de nieuwe inkwisitie, door zij die het niet alleen beter menen te weten dan de voorbije twintig eeuwen samen, maar zo dronken zijn van eigenwaan dat ze zelfs tegengestelde meningen verbieden. Mijn tekst riskeert uit de bibliotheken te worden geweerd en ieder van U die hem koopt te worden vervolgd wegens medeplichtigheid.

Anton van Wilderode leed niet aan de verkramptheid van zichzelf progressief noemende trendtredders, die niet voorlopen, maar napraten. Hij leed niet aan de onverdraagzaamheid van diegenen die hun verdraagzaamheid beperken tot gelijkgezinden, omdat andersdenkenden voor hen per definitie onverdraaglijk zijn. Hij leed evenmin aan de lafheid van de meeste intellectuelen, die het niet meer wagen hun nek uit te steken en hun lafheid met genuanceerdheid verwarren. Hij dichtte :

*Ik ben niet zozeer uit op een gevecht,
maar wat niet goed is, vrienden, noem ik slecht
en wat mijn tegenstanders ook beweren
ik ga, zolang ik leef, mijn eigen weg*

(Verweer)

Hij was een wilde rode en dus geen tamme blauwe of groene.

En dus dichtte hij ook :

*Volk, word staat, wordt Vlaamse staat
doe de kansen keren
wéér wie u met slechte raad
om de wille van de baat
averechts regeren
zoveel slechte heren.*

Zijn woorden zijn onder het averechts regime van vandaag actueler dan ooit.

Ook trouw aan ons volk is daarom onze deugd, en deze trouw vraagt fierheid en inzet.

Want 11 juli is ook een dag om ons te bezinnen over de positie van ons volk, van onze natie.

Dit doen we niet omdat onze positie als natie de enige zou zijn die van belang is in het leven. Wij leven ons leven in wassende kringen, en groeien doorheen vele vormen van menselijke verbondenheid : de familie, de vereniging, de vriendenkring, de geloofsgemeenschap, de buurt.

Maar éénmaal per jaar, op de feestdag van onze Vlaamse gemeenschap, en dus onze nationale feestdag, mogen we ons ook eens over onze positie als natie bezinnen.

Want al hangt kan de natie alleen vele menselijke zorgen niet oplossen noch strevingen vervullen, toch is het ook noodzakelijk om ook een cultuurgemeenschap te vormen, waarmee we boven onze kleine kringen uitstijgen, en die eerst de ruimte schept waarbinnen al die verschillen tot hun recht kunnen komen en we tegelijk onze cultuur kunnen doorgeven van generatie op generatie en ze door behoud én vernieuwing een toekomst te geven; iets dat onze individuele willekeur overstijgt, waarin onze gefragmenteerde maatschappij terug tot gemeenschap wordt, niet enkel tot een trefpunt van individuen, en waarin sociale kohesie wordt mogelijk gemaakt door kulturele kohesie. Zo is het ook noodzakelijk om ook een politieke gemeenschap te vormen met goed werkende instellingen. Het is niet omdat instellingen alleen onze problemen niet oplossen dat we zonder kunnen.

Aan die Vlaamse gemeenschap ontbreekt nog steeds de soevereiniteit, de erkenning als onafhankelijke natie. En daarom leven wij niet in goede staat. Ik ga hier vandaag geen waslijst opsommen van alle zaken waarin Vlaanderen geblokkeerd of gehanteerd wordt. Daartoe volstaat het elke dag een goede krant te openen - die al deze feiten nog voor zich laat spreken, in plaats van ze met de mantel des bedrogs te bedekken - al zijn goede kranten in Vlaanderen zeer zeldzaam geworden.

Wij leven niet in een staat die onze problemen kan oplossen. En dat is niet omdat ons land te klein is. Wij leven in een staat van leugens, in een staat van chantage.

We lijden aan de belgische ziekte.

Het merendeel van Vlaanderens zwakten - het gebrek aan echte debatcultuur, de dominantie van het anti-intellectuele - zijn gevolg van die slechte staat, van dat gebrek aan soevereiniteit¹⁰.

In het grotere Europa, waar wij ons perfect thuisvoelen, zal de natiestaat niet verdwijnen, zegt nu ook onze premier.

De Europese Unie vormt dan ook geen enkel argument waarom ook Vlaanderen daar geen recht op zou hebben. De natiestaat blijft in Europa het ankerpunt van de democratie. Daarvoor is er vooralsnog geen democratisch alternatief.

Meer nog, als Vlaanderen echt iets wil zijn in Europa, zal het een lidstaat moeten zijn, en dus eerst onafhankelijk worden. Als Vlaanderen Europees wil worden, kan het niet belgisch blijven.

Federale machtsstructuren blokkeren onze vooruitgang, verdonkeremanen Vlaanderen in Europa, en blijven België daar als een unitair geheel presenteren.

Of liever : zogezegd federale structuren, want na de Lambermontakkoorden lijden we meer dan ooit aan would-be of consumptiefederalisme, waarin de Gemeenschappen geen enkele verantwoordelijkheid dragen voor hun inkomsten en essentiële beleidsinstrumenten als een eigen sociale zekerheid missen. Het leven van België wordt gerokken, niet omdat er nog één franstalige in een gemeenschappelijke toekomst geloofd, en zeker niet bereid is

¹⁰ Vgl. D. ROCHTUS, "Vlaanderen kent geen debatcultuur", de Standaard 5 juli 2001, http://www.standaard.be/standpunt/opinie/index.asp?articleID=DSS05072001_002&DocType=detail.asp.

daarvoor enig water zin zijn wijn te doen. Neen, het rekken van de echtscheiding strekt er enkel toe zoveel mogelijk geld en gebied aan Vlaanderen te ontfutselen.

Voor enkele apenootjes aan bevoegdheden hebben we bijkomende miljardenstransferten geïnstalleerd, de democratie uitgehold met massa's samenwerkingsakkoorden, en onze blokkeringsminderheid in Brussel schandelijk opgegeven.

Als we dit vergelijken met de beloften die de politici aan de macht zelf hebben gedaan, dan is het vandaag inderdaad de hoogste tijd zich ook te bezinnen over de deugd van trouw aan het gegeven woord.

4. Trouw aan het gegeven woord - woord houden.

Het is een dag om even stil te staan bij de brij die over ons wordt uitgestort, aan woorden als versleten muntstukken die geen beeltenaar meer hebben omdat ze teveel gebruikt zijn, en steeds maar weer circuleren.

De nederlandse verzetsdichter Jan Engelman dichtte onder de titel .

“Favete linguis” : let op uw taal, let op uw woorden :

*“Weet gij waarom de vijand ons moet haten
En waarom goud den gierige bekoort ?
De mensen zwijgen, maar de stenen praten
Met lege woorden wordt de ziel vermoord”¹¹.*

Wat betekenen woorden nog als men ze ongestraft mag loochenen als ze tegelijk alles kunnen betekenen en dus niets meer betekenen ?

Daarom heeft de Vlaamse Beweging campagne gevoerd onder de slagzin "Woord houden".

Maar trouw aan het gegeven woord is blijkbaar geen deugd meer in postmoderne tijden. In zijn brieven aan Geert Bourgeois schrijft Hugo Schiltz immers dat de actie “woord houden” *onzindelijk , intellectueel oneerlijk en minderwaardig* : *“Het zwaaien met de resoluties van het Vlaams Parlement is ofwel dom ofwel pervers”*. Met als toelichting : *“Eisen dat één partij compleet haar wil oplegt aan de andere getuigt van fascistoïde trekken”¹².*

¹¹ Jan Engelman, in *Noodweer*, uitg. 1942.

¹² Volledige citaten :

- brief Hugo Schiltz aan Geert Bourgeois 28 januari 2001 : "Ook nu weer steken de oude demonen weer de kop op. De actie "woord houden" is intellectueel oneerlijk, minderwaardig. De resoluties van het Vlaamse Parlement, de wensen van de V.U. zijn immers uitgangspunten die in het debat met de overzijde moeten getoetst worden aan wat onderhandelingswijze kan behaald worden. Eisen dat één partij compleet haar wil oplegt aan de andere getuigt van gevaarlijk infantilisme of fanatisme en zelfs van fascistoïde trekken die helaas in de Vlaamse Beweging steeds op de loer lagen en liggen."

- brief Hugo Schiltz aan Geert Bourgeois 3 februari 2001 : "Ik weet wel dat verleden verdienen op zichzelf geen brevet van actuele wijsheid hoeven in te houden. Maar misschien betekent hun aanvoelen toch iets meer dan de kretologie van de groepjes die, onder aanvoering van mensen die ook nog alles moeten

Wat stond er dan wel in de platformtekst "Woord houden"¹³ ? Ik citeer : *“Dat partijen in een regering niet het hele "eigen" programma kunnen uitvoeren is logisch, zolang ze de volstrekte meerderheid niet behalen. (...) Formele minimumbeloften van voor de verkiezingen kunnen daarna niet zomaar weggeveegd worden”*, waarna geciteerd wordt *“uit de toespraak op het verkiezingscongres van zijn partij (30 mei 1999) van de toenmalige VU-voorzitter Patrik Vankrunkelsven :*

'Wij stappen niet in een regering, niet federaal of regionaal met partijen die op het federale vlak voorbijgaan aan de resoluties van het eigen Vlaams parlement”.”

Anders dan Schiltz maken wij dus wel een duidelijk onderscheid tussen enerzijds voorstellen die in een verkiezingsprogramma zijn opgenomen in het algemeen, en anderzijds precieze, formele beloften die men aan de kiezer heeft gedaan.

Dat een partij haar programma niet realiseert, is geen woordbreuk, althans voor zover men de nodige inspanningen heeft verricht om zoveel mogelijk ervan te verwezenlijken. Maar volgens grote heren moeten politici dus ook hun formele beloften niet houden, en daar scheiden onze wegen. Als er één cordon sanitaire zou mogen worden gelegd in de politiek, dan is het rond politici die hun formele kiesbeloften breken. Een man een man, een woord een woord !

Is een cordon sanitaire niet immers, naar het geliefde argument van Marc Reynebeau, een principe dat louter om ethische redenen samenwerking afwijst ? Reeds Nietzsche noemde het vermogen beloften te doen het onderscheid tussen mens en dier¹⁴, en Hannah Arendt noemde de gebondenheid aan zijn beloften op het publieke domein de belangrijkste stabiliserende factor in een politieke gemeenschap, en het enige alternatief voor een heerschappij die berust op het heersen over anderen¹⁵.

Uit de citaten in de platformtekst “Woord houden” blijkt alvast dat het niet de Vlaamse verenigingen zijn die de resoluties van het Vlaams Parlement formeel als toetssteen voor regeringsdeelname hebben gesteld, maar de Volksunie op zijn verkiezingscongres, d.i. op het ogenblik waarop aan de kiezer het vertrouwen wordt gevraagd. Dus mag iemand me eens komen uitleggen in hoeverre het niet deelnemen aan een regering wanneer dit een formele verkiezingsbelofte is, erop zou neerkomen dat men op een fascistoïde manier zijn wil oplegt aan de ander; met die ander werd in casu Francofonië bedoeld, een ding dat natuurlijk nooit zijn wil oplegt aan de Vlamingen.

bewijzen, wat politieke deskundigheid betreft je zo luidruchtig hebben aangemoedigd aan de deur van de PR of die de auteurs zijn van het politiek onzinnelijke pamflet 'woord houden' (Het zwaaien met de resoluties van het Vlaams Parlement is ofwel dom ofwel pervers.)”

¹³ Te raadplegen op <http://www.vvb.org/dossiers/bijlagen/010506platformtekst.pdf>.

¹⁴ F. NIETZSCHE, *Zur Genealogie der Moral*, Zweite Abhandlung, nr. 1-2, ook te vinden via <http://www.geocities.com/thenietzschechannel/zgm1.htm>.

¹⁵ Zie H. ARENDT, *Vita activa. De mens : bestaan en bestemming*, nl. vertaling van *The human condition* (1951), in de uitgave Boom Amsterdam 2000, p. 242 e.v.

Neen, wij beseffen nog steeds dat het niet de trouw aan het gegeven woord is die perverteert, mijnheer Schiltz, maar de macht.

Of zoals André Demedts het zei :

"De trouwen hebben geen macht, de machtigen kennen geen trouw."

Ik zoek dan ook politici als de soldaat van Pompeï in het vers van Garmt Stuiveling¹⁶

*Er gaat een legende, dat toen de stad
Pompeï onder lava werd bedolven
'n Romeins soldaat staande zou zijn gestorven
terwijl hij wacht hield : niemand anders had*

*hem afgelost, neimand bevolen, dat
hij zijn post moest verlaten : ieder vluchtte
voor het vuur, d'aardschokken, de weerlichtluchten
hij bleef, wetende dat men hem vergat.*

*Hij bleef : hij had een vaste eed gezworen
dat hij trouw zou wezen tot de dood:
geen feit was hem denkbaar, dat die eed brak.*

*- Waarom vindt de toekomst, die nu verloren
gaat, ons niet even manlijk, even groot
maar haast allen voor zulk een trouw te zwak ?*

Er zijn nog zulke leiders onder ons. Laten we ze dan ook steunen en niet onverschillig aan de kant blijven staan. Iedereen van ons moet zijn nek uitsteken. Want pas als we macht verwerven zonder trouweloos te worden "wordt ook onze toekomst weer groot"¹⁷, onze toekomst als Vlaanderen, staat in Europa.

¹⁶ Uit : Garmt STUIVELING, *Tegen de stroom*, Arbeiderspers Amsterdam 1939.

¹⁷ Uit "Vlaanderen herrijst" van Anton van Wilderode.